

МОСКОВСЬКІ ДУРИСВІТИ

Песа на 3 дії

Усценізував
ВОЛОДИМИР ГІБА

2

В - В О „НАША СЦЕНА“ — ЛЬВІВ 1937

26. 252.

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

МОСКОВСЬКІ ДУРИСВІТИ

Песа на 3 дії

Усценізував
ВОЛОДИМИР ГІБА

В - В О „НАША СЦЕНА“ — ЛЬВІВ 1937

Ш 5(2-уу)5-660

Copyright by editor
Всі права зберігає видавець

Дозволяється виставляти всім аматорським гурткам

Вільна інсценізація поеми Т. Шевченка — „Катерина“

Друк. „Львівська“, Львів, 3-го Мая 8. — Тел. 116-08

О С О Б И :

Остап Палій, селянин,
Ганна, його дружина,
Катерина, їх дочка,
Оксана, | подруги Катерини,
Одарка |
Гуляєв, московський офіцер,
Андрій, парубок,
Соломон, коршмар,
Гаврило, п'яниця,
Ничипір, лісовий сторож,
Парубки, дівчата, салдати.

ПЕРША ДІЯ

Літо. Під вечір. Край дороги. Праворуч коршма.
Під коршмою стіл і крісло.

1. ява

Голос (коршмаря): Гавриле! Гавриле!
Хвилину тихо. Згодом виходить коршмар.

Коршмар: Ну.. і що воно не чує? Вже сонце низенько, а корове ще нічого не їло... (гукає) Гавриле! Гавриле!

2. ява

Гаврило (йде ліниво): Я тут... І якого біса репетуєш?...

Коршмар (дуже сердито, скороговоркою): Якто „репетуєш“? Хто репетуєш“? Корове низенько, а сонце з голоду гине...

Гаврило: Га? Сонце з голоду...

Кошмар (перебиває): Не сонце, тільки корове! Корове! Чуєш: корове!

Гаврило: Що „корове“?

Коршмар (трохи не душиться з досади): Корове! Корове з голоду гине!

Гаврило: (позіхає) Ну, то що... Або вона моя?

Коршмар: Та ти не будь такий мудригелик...

Гаврило: А ти не чіпляйся...

Коршмар (дещо лагідніше): Ну, ну... Ніхто не чіпається...

Гаврило (бормоче й виходить).

3. ява

Коршмар (відсапує з полекшою): Ато мудригелик... гой... (Оглядається). Але що тоє, що нікого ще не йде?... Бувало в таке час повно салдат насходиться, водку пють, гуляють, співають... Їм весело, а мені гроші... А вже найбільше гешефт, як наш гаспадин афіцер, їх благородіє, прийде... Воно таке, що зараз уторгувати дасть... А як хлопці та дівки посходяться, то музиків каже кликати... Кажуть люде, що їх благородіє, гаспадин афіцер з Катеринки, Ганьки Палій доньки, любить. Ай, що то за солодке дівки тото Катеринки.. (Прицмокує). Я би й сам женихався... якби не жид.. Ще й Андрій за нею ходить, тільки я його не люблю, бо він не хоче горівки пити та й другим не дозволяє...

Голос (пісні зпоза сцени):

Ах пална, пална мая каробушка

Єсть і сітци і парча.

Пажалей, душа мая, зазнобушка

Маладецкаво плеча.

Коршмар: Ай-вай! То гаспадин афіцер ідуть... Воно так співає, як простий салдат...

4. ява

Гуляєв (входить, покінчивши співати).

Коршмар (кланяється декілька разів офіцерові): А... здрастуйте ваше високоблагородіє, гаспадин афі-

цер! Здрастуйте! Ви так співаєте, як... ух... наше рабін...

Гуляев: Здрастуй, Саламон. Благодарю за компліменти. (Розглядається). Ти здесь адін? Сам?

Коршмар: Сам, сам, ваше високоблагородіє, гаспадин афіцер...

Гуляев: Ну так харашо, што ти адін... Ето весма важное дело. Слушай: Севодня я палучил приказ атправляться в паход. А тепер, знаеш, Катеріна, Катя прістайот... Прямо беда с ней... Слушай, Саламон: Мне нада сделать так, штоб ана не знала кагда ми уйдьом... (Схвильовано ходить по сцені).

Коршмар (налякався): Ай-вай! Ай-вай! Ваше благородіє! Гаспадин афіцер! Так ви вже уходите од меня? Уже йдете геть від нас? І то сьогодня ввечорі? Ай-вай! Ай-вай! А я накупило стільки водки... То як салдати підуть, то мені гешефт пропало. Ще й до того Андрій хлопців повчає! Ай-вай! Ай-вай! Мій гешефт!... Ваше благородіє, гаспадин афіцер! Прошу вас! Не кидайте нас, залишіться в нас бодай до сабашу! Салдати горівку впють, ви погуляете, а я Катеринки так заговорю, так замано, що вона не буде знати, коли, як і де ви пішло!..

Гуляев: Ну, павідім...

Коршмар: Ай-вай... То буде трудна робота, але я справлюся з нею. Бо кажуть, ваше благородіє, що ви... з Катеринки... не харашо... Що вона від вас... хі... хі...

Гуляев (спалахнув. Люто гукає): Што? (Миттю витягає шаблю).

Коршмар (дуже налякався): Ай-вай! Ай-вай! (Заслонився руками. Кричить). То не я! То люди кажуть!

Гуляев (крізь зуби): Ублю как сабаку!... (Намірився шаблею).

Коршмар (зостраху впав на землю, далі засланяється долонями). Лебедить): Ай-вай! Ай-вай, гаспадин афіцер! Ай-вай!

Гуляєв: Ух... ти... скатіна... Малчі... (Заспокоюється, ховає шаблю).

Коршмар (поволі приходить до себе, підводиться): Малчу, гаспадін афіцер, малчу... Ай-вай...

Гуляєв (по хвилині): Слушай, ти... Сьогодні я с гарнізоном должен уйті. На вот тебе деньгі, (кладе гроші на стіл). Сабері парней, девок і прігласі музикантов. Как только ані здесь саберутса на гульбу — ми уйдьом... Да, главное: не забудь прізвать Катеріну і Андрея... Панял?

Коршмар: Понял, понял, ваше високоблагородіє, гаспадін афіцер. Я все сделаю как ви приказали...

Гуляєв: Харашо! А тепер дайка мне рюмку для большой смелості.

Коршмар: Зараз, зараз... Сій час! (Іде в коршму. В дверях до публики): Ай-вай! Я думав, що кінець мені прийде, як закричав... Ай-вай. (Пішов).

5. ява

Гуляєв (сам): Кажется уш все в парядочке. Только етот Андрей... он за мной щдаєтса... Да ещо, щоб салдати не розглашалі... А, да што баятса... Катеріна ведь не первая і не последная. Да і дурі еті деревенскіі дефкі. Их падмануть все равно, што арех раскусіть... (Сміється). Ліш би паном бить. (Насвистує, а далі співає):

Мілая, ти усліш меня,

А я здесь адін с гітарою.

Струни рекочут, струни звенят,

Ані мне про любов гаварят.

(Підхоплює слово „любов“): Любовь ето — пустяк. Я салдат да к тому ещо афіцер, а Катеріна — хахлушка, простая хахлушка... (Сміється). Ех... довольна... (Знову поспівує, як попереду. Згодом закурив папіроску): Катеріна... Ех... не первая і не последная ана... (Гукає): Саламон!

Коршмар (зза сцени): Вже... вже... біжу!

6. ява

Гуляєв (гукає нетерпляче): Скарее!

Коршмар (убігає з пляшкою): Вот і я здесь, ваше високоблагородіє. Вот і водка! (Наливає з пляшки в чарку). Пийте, ваше високоблагородіє, щоб здорове було. Ну, і як вам не жаль Катеринке? Ух... Залишіться ще до шабашу!

Гуляєв (пе): Нельзя. Вот ти прігатоф для меня не-сколька бутюлок водки. Да. Тепер я ухажу, ти все сделаи, как я тебя пріказал. (Іде).

Коршмар: Агіт! Все сделаю, ваше високоблагородіє, гаспадин афіцер... (Кланяється раз-у-раз низенько). Вот і хитрий москаль... Ніяк не дався перемовити. Думав, задержу його до сабашу, горівку салдатам продам і ні...

Гаврило (надходить підхмелений).

Коршмар: Гавриле! Гаврильцю! У мене є велике діло. Сьогодні офіцер вечерниці справляє.

Гаврило: Ого!

Коршмар: Гавриле! Біжи в село й поклич хлопів та дівчат. І Катеринки Палій поклич і Андрея... Як прийдеш, то я тобі горівки дам.

Гаврило: А не брешеш?

Коршмар: Чого мені брехати. Горівке офіцер заплатить... Воно їде вже до Москви...

Гаврило: Ти мені голови не крути. Побожись, що доси...

Коршмар: А щоб моє жінке там у небі здорове було, що правду кажу. Ну, ну, ти біжи, бо в мене ніколи. Я по музику скочу... (Вибігає праворуч).

7. ява

Гаврило (чухається в потилицю): І хто його знає, чи не піддурить нехрист... (Іде ліворуч. Хитається на ногах. Подорозі мугиче):

Опанас воли пас,
А Марина бички,
Пострівай, не тікай
Куплю черевички.

8. ява

Андрій: Гаврило! Нещасний чоловіче! Ти вже знову п'яний? А скільки ти разів уже зарікався, що не будеш пити?

Гаврило (загикуючись): Та... й... я зарікався і... і... і додержав... А тільки, що нинька москалі-салдати вже відходять зі села, так я на прощання з ними собі трошки п... потягнув...

Андрій: Трошки, а ледве на ногах стоїш... Ну й куди ж ти пустився?

Гаврило: Га? Як кажеш?

Андрій: Питаю куди йдеш?

Гаврило: Та то сьогодні офіцер вечерниці справляє, так іду в село хлопців та дівчат поскликати. (Іде й наспівує).

Опанас воли пас
А Марина бички...

Парубок (надходить): А чого ти так Андрію та замислився?

Андрій: А ось, чуєш, оповідав Гаврило, що офіцер вечерниці сьогодні справляє.

Парубок: Ну й гарно...

Андрій: Та я не розумію в чому діло. Сказано, що москалі зі села сьогодні забираються, а тут офіцер вечорниці справляє... Вечорниці... І знову той москаль-офіцер гуляти ме з Катериною. Знову буде піддурювати її... А я? І завіщо ці муки для мене? Чи не люблю я її як слід? Чи не люблю я її більш від матері, від сестри? Так що казати... Він — офіцер, багач, панич, а я

сирота, наймит. Відколи Катерина з ним, отим москалем навісним, возиться, немає в мене просвітлої години, немає радощів, ні веселощів, ні спокою.

Парубок: Кинь, — Андрію! Не варто журитися. (Наслухує). О! Це мабуть дівчата гомонять! Збіжу до них! (Вибігає).

9. ява

Андрій (співає):

Ох і я нещасний, що мені діяти?

Полюбив дівчину, та й не можу взяти.

Тим не можу взяти, що зарученая.

Долеж моя, доле, доле нещасная.

Просив би дівчину, щоб мене кохала,

Щоб іншому серця свого не давала

Але не схоче, бо я небагатий,

Ох я нещасний, що мені діяти?

Хоч її не возьму, буду їй сприяти,

Всякого добра буду їй бажати.

Нехай в тому житті не зазнає злого,

Що їй наймиліше, нехай має много.

Загов. (Здалеку чути гуртову пісню. Співають дівчата):

Ой на горі, на горі

Там ходили журавлі...

Андрій: Пісня... Це дівчата співають. З ними певно Катря. Підожду, спробую говорити з нею, може вмовлю її...

10. ява

Катерина (вбігає. Запримітила Андрія, дещо збентежилася, та не показує цього по собі): Ов, а ти чого тут Андрію?

Андрій: А це тобі дивно?

Катерина: Авжеж! А чогож ти тут, чого не на вулиці між парубками? Певно дождаєш когось і я тобі перешкодила?

Андрій: Хібаж ти, Катре не знаєш кого я дожидаю, кого я виглядаю? Ціле село знає, а ти не хочеш знати.

Катерина: Щож воно таке?

Андрій: Кажуть люди: „Кохайтеся чорнобриві, та не з москалями, бо москалі лихі люди, роблять лихо з вами. Москаль любить, жартуючи, жартуючи — кине. Піде в свою Московщину, а дівчина гине“.

Катерина: А годі, годі вже причитувать. Яке тобі до цього діло?

Андрій: А батька, неньку забула? Не жалко тобі їх?

Катерина: Не твоя річ!

Андрій: Катре, Катре! Схаменися!

Катерина: Кинь, Андрію! Чого ти до мене чіпляєшся? Хіба в мене не своє серце? Не питало воно в нікого, кого любити й тебе не стане питати.

Андрій: Катре! Так щиро й гаряче, як я тебе люблю, ніхто тебе любити б не зумів. А ти смієшся наді мною, слухати не хочеш...

Катерина: А щож? Може плавати мені скажеш? Мені вже страшенне набридло одне й те саме від тебе слухати.

Андрій: Бог з тобою Катре. Жалко мені тебе нещасна дівчино. Не дай тобі Боже з лихом спізнатись. Та я перечував Катре, що москалі - салдати забираються вже з нашого села. А з ними й твій офіцер, твій Іван.

Катерина (стрепенулася). Що? Що ти кажеш? Де ти чув про це?

Андрій (гірко посміхнувся). А що, Катре? Злякалася?

Катерина: Ти глузуєш, Андрію... Гріх тобі... Та я не вірю тобі. Не вірю поки сама від нього не дізнаюся.

Андрій: А хіба він тобі й скаже? Катре! Покинь думати про нього. Покинь поки він ще тебе не покинув. Тут у рідному селі тихенько, гарненько в двох заживемо.

Катерина (сміється): За дуже ти скорий, козаче... (За сценою спів дівчат наближається. Співають „Ой на горі, на горі, там ходили журавлі“).

Андрій: Катре! Так ти не хочеш таки кинути москаля?

Катерина: Не чув? Не твоє діло. Іди. Чоло вязнеш? (Спів наближається). Он дівчата йдуть. Ще підслухають твої нюні та й сміятись будуть.

Андрій: Не будуть... Піду. Бувай здорова. (Іде).

Катерина (з насмішкою): Щасливої дороги... (Спів уже близько).

11. ява

Катерина (сама. Посумніла): Співають... Їм весело... А я? Мов чужа. Невже це правда, що Андрій казав? Москалі підуть, а з ними й мій Іван... А що ж я? А тут під грудьми... Ох, Боже! (Плаче). Що скаже мати? Що скажуть люди...?

12. ява

Дівчата (з піснею, весело вбігають. Запримітивши Катрю): А он Катря!

Оксана: Що з тобою, Катре? Ти плачеш?

Катерина: Ні, ні, сестрички! Я так з радости.

Одарка: Напевне Андрій наговорив щось...

Оксана: Е та він сам ішов сумний звідсіль.

Катерина: Андрій казав, що москалі скоро зі села заберуться. Чи правда це, сестрички? Скажіть! Пожа-лійте! Не мучте мене!

Одарка: Та Бог з ними, Катре. Хіба в нас мало своїх парубків?

(Парубки співають за сценою: „Гуляв чумак на риночку“).

Дівчата: Хлопці співають!

Оксана: Давайте, дівчата, відспіваймо!

Дівчата: Та й справді! Співаймо!

Одарка: Кинь лихом об землю, Катре, та співай з нами.

Дівчата (співають):

Дощик, дощик, капає дрібненько,
Яж думала, яж думала, запорожець ненько!
Хмариться, туманиться, дощик накрапає,
Як здається він сердиться, чортом споглядає.
Розсердився, розгнівався, мій милий на мене,
А як гляне серце вяне й у нього й у мене.
Коли б знала, коли б знала, звідки виглядати,
Тоб наняла, заставила стежку промітати.

Оксана: Дивіться дівчатка, хлопців і дощі нема!
Ходімо та заберемо їх сюди!

Дівчата: Ходімо! Ходімо! (Вибігають).

13. ява

Гаврило (ще дужче підхмелений. Йому здається що говорить до „кума“): Ну на силу доволікся... А тут ще та проклята баба, була б ребра поламала. І який я дурень... тьфу... Думав, що це гусак, а то була гуска... (Виясняє руками). Знаєте, куме, зі мною трапилася кумедія... Яйшов я в село, наскликав хлопців та дівчат і розказую їм про вечорниці Розказав усе, як слід, до чиста, повернув гайта, аж тут передімною щось забіліло, зашелепотіло... Що це таке, думаю. Дивлюся, а то гусак. А за ним страшенна собака. Жалко стало мені гусака, думаю зість собака, треба рятувати душу. Хоч воно й гусяча, але все одно, душа... О... Узяв я гусака

під паху та й йду простісінько сюди... о... Аж тут, знаєте, зза воріт стара Ковалиха з макогоном біжить та все кричить: „Віддай гуску!“ та „віддай гуску!“ Брешеш, кажу їй, бо це не гуска, а гусак... о... А баба своє, гуска та й гуска... Кричить, знаєте, репетує. Ні, кажу, це гусак. А баба знову: „Гуска!“ та й макогоном мене по спині. Почухався я та й думаю: А може це справді гуска. А баба мене знову макогоном та вже не поспині а по голові: Отут я вже не втерпів. Перевернув гусака, дивлюся, а то паскудна гуска.

(За сценою співають хлопці й дівчата):

Ой, гиля, гиля, гусоньки на став.
Добрий вечер, дівчино, бо я ще не спав.
Ой, не спав я нічку, та й не буду спати,
Дайжеж мені, дівчино, повечеряти.

Гаврило далі щось наче з кумом розмавляє. Спів наближається.

14. ява

По хвилині на сцену входять хлопці й дівчата. Трохи згодом декілька салдатів і музики. Далі співають вязанку:

Коло млина, коло броду (2)
Два голуби пили воду.
Вони пили, гуркотіли, (2)
Ізнялися, полетіли.

Ой, щож то за шум учинився,
Що комар та й на мусі оженився.
Та взяв собі жінку невеличку,
Що не вміє шити, прати, ні варити.

Після пісні музики грають. Танок. Андрій увесь час стоїть сумний ліворуч сцени, Катерина, праворуч. Під кінець Гаврило й собі пускається в танок. Кумедно

присідає й наприкінці таки не підводиться зі землі, бо натомився. Регіт.

Гаврило (трохи згодом підводиться). Бо т... то все через цю гуску....

Всі: Яку гуску

Гаврило: Е... яку... Через гуску... і вже.

Всі (обступають Гаврила): А ви не крутіть, тільки, розкажіть докладно й кришка!

Гаврило: Та ну... ну...)Всі з Гаврилом посередині подаються в один кут сцени. Гаврило повернувся лицем до публіки й тихо, помагаючи собі рухами розказує свою пригоду з Ковалихою. Катерина та ще декілька дівчат у другому куті сцени. Андрій по другому боці стежить за Катериною.

15. ява

Гуляєв (іде зліва).

Катерина (зраділа. Кидається до нього й обое поступають наперед сцени).

Гуляєв: Здравствуй, Катя!

Катерина: Іван! А деж ти так довго барився, мій голубе сизий?

Гуляєв: Я ведь службой занят, Катя. А ти, (цілує її) веселіша?

Катерина: Мені сумно було без тебе, серце. Чи правда це, Іване мій, що ти вже скоро зі села, від нас забіраєшся?

Гуляєв (на бік): Ну к чорту... Уш вспелі розболтать. Што ей сказать? (до Катрі): Ну... да... да...

Катерина: Скажи, голубе, чи правда це?

Гуляєв (він намагається говорити по українськи, та це йому не дуже вдається): Да скоро, галубка мая. Ну так штож тебе агарчаєт наш паход. Ведь ця розлука

не на довго... Я зімою знов вернусь до тебе, а там уш
свадьбу сіграєм і ти будеш мая жена.... Да...

Катерина: Ох, як довго ждати, Іване. Ти поїдеш...
забудеш мене...

Гуляев: Ти знов, Катя. Зачем... Чого ето говорить.
Повер мене, што я скоро вернусь...

Катерина: Мій голубе! Хіба я можу справді не ві-
рити тобі? Я така щаслива тепер, що ти біля мене... Ко-
ли ти поїдеш, я думкою буду завжди з тобою...

Гуляев: Вот так і нужна... треба... Будь спакойна,
пака возлі тебя і твоя Іван і не вер ніяким глупо-
стям... Люби мене по прежнему і будеш щастлівая...
(Обіймає її і цілує довго).

Катерина: Яка я щаслива! Ти розвіяв мої думки на-
че чорні хмари.

Гуляев: Я тебя не оставлю. Возьму с собой і бу-
деш майой женой.

Катерина (обіймає його): Іване, серденько! Я буду
на віки твоя.

Гуляев: Галубка моя! (Знову обіймаються).

Катерина (виривається з обіймів, підбігає до дів-
чат, що з ними попереду стояла й бере їх на середину
сцени. Тепер з одного боку сцени Гуляев, з другого
Андрій, гурт із Гаврилом позаду в куті): Сестриці! Він
скоро вернеться і я буду щаслива з ним. Все лихо ми-
неться. Радійте, сестриці зі мною.

Гуляев (посміхається вбік публики): Вони і дурная,
деревенская дефка...

Андрій (бачить усе добре. До публики: Пропало.
Вона, сердешня, вірить йому, а він насміхається з неї,
насміхається над її серцем.

Гаврило (кінчає своє оповідання, намагається пі-
дійти на середину сцени): Брешеш кажу, бо гусак.

Всі (регочуть)

26.252

Гаврило: І тут я вже не видержав. Перевернув гу-
сака, дивлюся, а воно:

Всі: Що? Що?

Гаврило: Та паскудна гуска.

Всі (знову регочуть).

16. ява

Коршмар (виходить із коршми вдоволено затирає
руки, розглядається. Запримітив Гуляєва): Гей, хлопці,
дівчата! То їх високоблагородіє музиків для вас запла-
тило! Най жие господін афіцер! Віват! Вівайт! Вівайт!
(Кланяється перед Гуляєвом). Салдати, що стояли в
гурті, аж тепер запримітили Гуляєва й стали на позір).

Гуляєв (віддає поздоровлення й махає рукою): Не-
чаво, нечаво! (Підморгує до Катрі).

Катерина (підбігає до нього).

Гуляєв (обіймає її за стан): Кате! Нам нада попра-
щатся с тобою. Вот пайдьом куданібудь... (Обое вихо-
дять).

17. ява

Андрій (дивиться за ними й поступає декілька кро-
ків. Пристає): Пішла... Вона вірить йому. Не знає яке
лихо дожидає її...

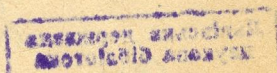
Хлопці й дівчата співають:

На зеленім мості

Приїхали гості...

Після пісні грають музики. Танок. Згодом перего-
дом знову пісня, що з нею йдуть усі зі сцени.

Час до дому час,
Забарили нас.

Буде мене мати бити
А нікому боронити.
Час додому час, час, час,
Час додому час.

Завіса

ДРУГА ДІЯ

Сільська кімната. Убога, проте чиста обстановка.
Стіл, лави, ліжко й колиска. У колисці дитина.

1. ява

Катерина (колише дитину й співає):

Вкінці греблі шумлять верби,
Що я насадила.
Нема мого козаченька,
Що я полюбила. (2).

Ой, немає козаченька,
Поїхав за Десну.
Рости, рости дівчинонько,
На другу весну. (2)

Росла, росла дівчинонька
Та й на порі стала.
Ждала, ждала козаченька
Та й плакати стала. (2)

(Дивиться на дитину й зідхає): Всі веселяться, дитинко моя, всі радіють, тільки я мов проклята. Ніхто добрим словом не заговорить, ціле село сміється, цурається. І завіщо? Хіба за те, що я його так любила? Ох, Боже! Верни його до мене! Віддай синові батька. Мати плаче, батько хмариться, починає з хати виганя-

ти. І що мені робити? Де мені дітися? Андрій каже, що він не вернеться, та я не вірю. Він же любив мене, присягався мені... Ні він не такий... Мій Іван не такий... А як ні? А як це й правда, що він не вернеться? Може забув, другу покохав... Що тоді? Ох, тоді сором... По-криткою назвуть... А люди ще гірш обминати муть. Батько й мати відцураються. Іване, голубе! Вернись я жду тебе. Подивись, як мучусь я, терплю, а все за тебе. Плаче й співає:

Ой, не плачте карі очі,
Така ваша доля,
Полюбила козаченька
При місяці стоя.

Зелененькі огірочки,
Жовтенькі квіточки,
Нема мого миленького,
Плачуть карі очі.

2. ява

Підчас пісні входить Ганна.

Ганна: Вже знову співи та ридання... Мало ж мені сорому та клопоту? Ще й співами душу розриваєш? І навіщо плакати? Навіщо ридати? Ось, Андрій, добрий хлопець про тебе не забуває. Він радий, як ти до нього тільки усміхнешся... Хіба не бачиш?

Катерина: Ох, мамо, мамо... І як можна? І як можна забути? Що сказав би Іван, як би повернувся? Він же любить мене й я його люблю...

Ганна: Не вір цьому, Катре. Не вір цьому. Вже рік минув, а цей москаль ні звістки про себе не дав. Він тобі не рівня, він москаль.

Катерина: Не можу я, мамо. Моє серце говорить мені, що він вернеться. Він не такий, мамо. (Встає, бере коновку й виходить з хати).

3. ява

Ганна (припадає до стола. Заломила руки). Доню, моя, доню безталанна... Вміла я тобі брови дати, карі оченята, та не вміла тобі щастя дати... (Ридає. Павза).

4. ява

Андрій: Добрий день, пані матко...

Ганна (й не дивлячись на нього, підвелась з над стола): Доброго здоров'я, Андрію... (Втирає очі). Добре, що прийшов ти. Сідай.

Андрій: Спасибі. Зайшов подивитись до вас... Щож Катря? Все сумує?

Ганна: Сумує... Плаче цілими днями й ночами...

Андрій: Сердешна дівчина.

Ганна: Все свого голубка виглядає... Надаремне... Ось уже друга зима минає, а про нього, ні слуху, ні диху... Нема й нема...

Андрій: Нема й не буде, пані матко...

Ганна: Добре тобі казати — не буде... А там і по чім ти знаєш, що не буде... Він же присягався, що вернеться до неї.

Андрій: Жалко мені вас, матусю, та не вірте ви цьому.

Ганна: А може... він не живе? Може його де вбили?

Андрій: Нічого йому не сталося. Просто не хоче він і думати про Катерину. Катерина була для нього тільки забавкою. Така вже московська вдача. Всі вони однакові. Розлюбить дівчину, другому серце любов вирве й опісля покине. Він живий і здоровий, з походу вернувся з москалями. Кажуть, що в городі за іншими бігає. Нових жертв шукає.

Ганна: За іншими ходить? Інших шукає? Будь же він проклятий за його підлість! (Плаче). Доню ж моя, доню...

5. ява

Остап (іде пригорблений. Кладе шапку на лаву й аж тепер запримічує Андрія): А, ти тут Андрію? Спасибі тобі, що не цураєшся нас. Спасибі.

Андрій (здоровить його): Чогож мені цуратися вас?

Остап (махнув рукою): І не говори. Ось, бач з тої пори як тя (вказуючи на коліску) цього москалика привела, то ніхто до нас і в хату не загляне...

Андрій: Киньте це, дядьку Остапе!

Остап (знову перебиває рухом руки): Ні! Правду кажу. Тільки сором на старости літ. (Заломив руки). Та завіщо ж, Господи ти таку кару зісилаєш на нас!? Одним одна дочка й московська покритка...

Ганна (підхопила). Покритка... (заливається сльозами).

Остап: Спасибі Андрію... Щераз спасибі тобі, що не гордуєш нами в нашому горю.

Андрій: Дядьку Остапе! Спасибі й вам за добре слово, що не пожаліли його мені бідному сироті.. Люблю я вас й поважаю наче рідних своїх батьків колись.

Остап: Добре в тебе серце, Андрію...

Андрій: І вашу Катерину люблю я над усе. Оце й прийшов без сватів. Віддайте Катрю ви мені. Я забуду що вона любила другого, а не мене. І сина її прийму за свого рідного. Виж знаєте, як щиро я любив її, як люблю її досі й тепер.

Остап: Дякую тобі, Андрію, за твої щирі слова, за свою посвяту. Та... я... я... тепер не можу тобі віддати дочки. Я вже тепер не батько... У мене вкрали дочку й залишили мені на сором — покритку... (З роспукою) За що? Завіщо? Завіщо на старість мені таке тяжке горе?

Андрій (підходить до нього): Заспокойтеся, дядьку Остапе! (Прошу, благаю вас. Віддайте Катрю мені. І вернеться спокій і заживемо вкупі, забуваючи про минуле лихо.

Остап: Ох, тяжко-важко забути все....

Ганна: А що сусіди скажуть? Ти мабуть забув про них, Андрію?

Андрій: А нам яке діло до сусідів?

Остап: Треба жити поважно, чесно, щоб вороги не сміялись. Бо важко жити з ворогами. І з хати вийти сором! Нема де подітися. І ти хочеш, щоб і тобі така доля була?

Ганна: Щоб сміялися з тебе осьтак, як із нас? Та ж згодом ти й на нас нарікавби...

Андрій: Бог з вами, пані матко! І не гріх вам це казати? Будемо жити тихо, мирно на злість ворогам.

Остап: Якби не те, що було, то жили б тихо... Та не судив Господь... Не те судила його воля....

Ганна: Та й Катерини не перемовити. Скільки я не просила, щоб забула про москаля... Говорила їй про тебе, Андрію. Говорила, вговорювала та вона й слухати не хоче про це. Не піду, каже, й не піду за іншого тільки за мого Івана. За москаля того проклятого. Та й серце не навчиш іншого любити. Ти добре це знаєш.

Андрій: Знаю. Добре знаю, пані матко, як серце болить. Сирота я, безталанний. Тільки одну надію бережу в серці. Я буду дожидати на Катрю. Буду дожидати. (Похнюпив голову. По хвилині). Прощайте! (Пішов).

6. ява

Остап: Сердешний хлопець... Собі вік згубила, згубила й йому... А ти, мати, а ти Ганно, не вміла доглядати — тепер кайся. Москалі не вернуться. Усі говорять, що шкода їх дожидати...

Ганна: Андрій теж каже так.

Остап: Казав? І щож тут робити? На кого дожидати? (Спалахнув). Ні! Ні! Я більше терпіти не можу! Нехай Катря йде від нас шукати свого москаля...!

Ганна (схопилася й видивилася на нього): Що... ти? Що хочеш робити?

Остап (дуже): Держати покритки в хаті я не хочу! Не можу я сорому такого бачити. Хай собі вона йде в Московщину. Коли найде свого москалика, то буде собі з ним, а ні то Божа воля...

Ганна (ридає): Боже...

Остап: Годі! Годі тобі плакати,

Ганна: Остапе!

Остап (вирішне): Годі кажу. Он іде Катря. Виряжай її швидше в дорогу. Скажи їй сама все, бо я не можу з нею говорити.

7. ява

Катерина (іде з коновкою. Поставила її та пустилася до колиски. Павза).

Ганна: Щож, доню...? Таки нема твоєї пари? Вже друга зима минає й нема. Забув, чи може знати не хоче? А скільки я разів просила тебе: Не йди до нього. Не виходи ввечері до москаля. Не йди. Не слухала ти мене, тепер карайся. Мовчиш, га? Нічого не говориш... Деж твій москалик, що присягався? Деж це весілля твоє зі старостами — боярами? Нема? У Москві, доню? Так... іди шукати його... Іди...

Катерина (схопилася): Мамо! Що ви говорите!? Я ж...

Ганна: І не кажи добрим людям, що є в тебе мати. (Ридає). О, будь проклятий той час, та годинонька, як ти на світ народилася. Як би я була знала, що так буде, що ти москалеві судилася, то краще до схід сонця була б тебе втопила...

Катерина (вхопила голову в руки): Мамо! Мамо! Не знущайтеся бодай ви наді мною! Я ж дитина ваша!

Ганна: Доню моя! Доню моя, квіте мій... Наче ягідку, наче пташечку викохала я тебе, та на лишенько собі.

Що ти наробила? Осьтак мені й батькові віддячуєш ти? Іди ж собі геть від нас, у Московщину, та там свекрухи пошукай... Іди... іди...

Катерина: Мамо! Мамо! Що ви робите? Завіщо рвете мою душу? Він вернеться, він вернеться, ось побачите! Простіть, простіть мені!

Ганна: Не моя воля... Будь щаслива, доню моя безталанна та між чужими людьми. До нас не вертайся. (Плаче). Такий сором, таке позорище на старі літа...

Катерина: Мамо! Простіть! Благаю вас, простіть мені! (Падає до ніг матері).

Ганна: Нічого не вблагаєш... Не моя воля. Батько, велів...

Ганна (хлипає й поміж сльози співає):

А хтож мою головоньку

Без тебе сховає?

Хто заплаче надімною

Без тебе рідна дитино?

Доню моя, доню моя, дитя мое любе.

(Переспівавши): Так батько велів. Знаєш, що його волі не зламати... Іди від нас... Бог з тобою.

Катерина: Мамо! Заступися хоч ти за мене! Не цурайся мене!

Остап (що весь час, як Катерина говорить із матір'ю, сидів мовчки, непорушно при столі, сховавши голову вдолоні, поволі повертає голову до Катерини): Ну, чогож ти ще ждеш небого?!

Катерина (падає йому до ніг): Батечку рідний, батечку любий! Прости мене! Не відганяй від себе!

Остап: Нехай тобі Бог прощає та добрії люди. Іди від нас та молись Богу, мені лекше буде.

Катерина: Простіть тату, простіть мамо, простіть свою доню! Згляньтеся наді мною! Ви ж мої рідні... Змилосердіться над моїм лихом, над моєю дитиною манюсенькою. Хто ж нас приголубить, хтож нас привітає в чужому, далекому краю?

Ганна: Бог з тобою, доню моя. Іди! Так батько велів.

Остап: Іди! Шукай щастя в чужих людей.

Катерина (сплеснула в долоні). Ой, де ж я подінуся зі своїм лихом між чужими людьми?! (Мовчанка. Катерина переглянулася декілька разів, іде до дитини й починає збиратися в дорогу).

Остап: (Поки він покінчив балакати, то Катря вже готова в дорогу). Колись я пишався, радів своєю красою. Думав, гадав, надіявся на старість потіхи, спокою.. Надіявся бачити дочку, одиначку молодицею в хаті... Надіявся внуків... І ось що довелося діждати на старості сенька дитина покриткою стала. Замість чесного внука, літ. Замість чесної молодиці, моя дочка, одним одніпанське щеня привела...

Катерина (скрикнула): Ох!

Остап: І тепер довелося у пустій хаті з жінкою віку доживати...

Катерина: Тату, любий батечку! (Знову падає Остапові в ноги). Воно ж нічого не винно! (Вказує на дитину). Простіть ради нього.

Остап (підводиться): Геть відсіль! Я більше тобі батько! Нема в мене дочки. Москаль забрав, так іди його шукати. (Показує рукою двері).

Катерина (йде поволі до дверей. Там зупиняється). Прощайте! Не вернусь до вас... (Виходить. Ганна ридає, Остап припадає до стола).

Завіса

ТРЕТЯ ДІЯ

Ліс. Падає сніг. Збоку невеличка хата лісового сторожа, Нечипора, біля неї криниця.

1. ява

Нечипір (іде з ліса з ліхтарнею). Ну й метелиця! Ну й хуртовина! Думав обійти ліс, так годі. (Іде в хату).

2. ява

Катерина (в обідраній свиті, з дитиною на руках. Приговорює до дитини): Ні, далі вже не можу дитинко. Несила. Треба хоч хвилину відпочати, відсапнути. Ох, як страшно тут! Куди ж тепер іти? Що робити? Мати відцуралася, батько з хати вигнав, а все через тебе, мій Іване... О, коби ти знав, як мучуся, як страждаю, то ти б на крилах прилетів до мене, пригорнув до себе... А може ти забув свою Катрусю, що мучиться без тебе? Може за іншою ходиш? Може й ти мене відцурався? Прокляття моє, прокляття! (Знесилена приклякає). Чи найду я тебе Іване? Чи стане в мене настільки сил? Боже... Як страшно вітер скиглить! А як зрадив мене він! (Протягає долонею по обличчі). А як зрадив (Підривається). Що ж тоді!? Вернутись, упасти до до ніг батькові, матері, знову прощення просити? На сміх людям? Ні...! Не вернусь... (Сумно наспівує):

Не вернуся, не вернуся,
В далекому краї, в чужу землю,
Чужі люди мене заховать.

Прощавайте, прощавайте,
Піду шукати у чужу землю,
Чужих людей за ним розпитати.

Не вернуся, не вернуся,
Ходімо сину у чужу землю
Чужих людей батька розпитати.

Деж ми будемо, синочку, ночувати? Ох, Боже, зглянься наді мною, зглянься над нами! Не дай пропасти в снігу на чужині. (У хаті Нечипір засвітив світло. Катерина запримітила) Світло! Хата! Там живуть люди! Піти, проситися на ніч? Синочку, там люди! Люди! Люди лихі. Вилають. Не пустять покритки в хату ночувати. Ні, синочку, ні! Осьтут під хатою будемо ночувати. Не судилося нам у теплій хаті ночувати. (Прикучнула під хатою). Не плач, синочку, моє лихо. Що буде, то буде. Вранці підемо далі тата шукати. А як не найдемо? Спи, мій синку, не прокидайся. Не проклинай свою неньку... (Катерина тисне дитину до грудей і починає дрімати. Музика грає тихо до пісні: „Вкінці греблі“. — Павза).

Катерина (зпросоння): Тату! Не виганяйте! Він вернеться! (Зірвалася). Що це? Що це я? Дитина ще замерзне! Люди добрі! Дитина гине! Рятуйте! (Бе кулаками в двері). Рятуйте!

3. ява

Нечипір (легко одягнений): Хто це? У таку хуртовину? Свят! Свят! Жінка, дитина! Що ви робите тут? Звідкіля ви?

Катерина: Пустить у хату ради Бога! Сироти ми. Нема де дітися!

Нечипір: Сироти. Такі як я. Однакова наша доля! (Бере дитину). Ходить у хату. Велике щастя для мене помігти чим змога.

Катерина: Дякувати вам, чоловіче добрий. (Пішли в хату. По хвилині чути барабан, а там пісню салдатів).

4. ява

Катерина (вибігає з хати): Москалі! Москалі йдуть! Боже, як забилося серце! Спитаю, чи Іван із ними!

5. ява

Москалі (переходять, попереду Гуляєв).

Катерина: Боже мій! Кидається до Івана. Цей обороняється) Іван! Він, він, мій любий. Серце моє! Іване! Де ж ти так довго барився? Чого ж тікаєш? Хіба забув свою Катрю?

Гуляєв (до салдатів): Што ана?

Катерина: Не пізнаєш? Подивися, мій голубе, на мене! Це я, Катря, твоя люба. Ти не пізнав мене Іване. Це я, Катруся!

Гуляєв: Чаво тебе нада, баба? Я тебе не знаю! Астаф меня!

Катерина: Не знаєш? Свою Катрусю забув? Дивись, як я страждаю! Як я змарніла! Відцуралися мене люди, батько, мати, а все через тебе. Я тебе більш батька й матері любила. І що ж я робити му, де я дінуся?

Гуляєв: Што с тобой, дура? Атвяжіса. (До салдатів): Вазьміте ея проч! Ана безумная!

Катерина: Боже мій! Іване! І ти покидаєш? А ти ж присягався...!

Гуляєв: Вазьміте ея проч! Што ви сталі?!

Катерина (дуже швидко): Кого? Мене? За що ж? Скажи, Іване? Кому хочеш віддати свою Катрю, що тебе любила, що тобі сина привела? Мій батечку, мій братіку! Хоч ти мене не цурайся! Я наймичкою тобі стану. З другою кохайся, з цілим світом. Я забуду, що ми колись кохались, що від тебе сина мала, що покритою стала... Покинь мене, та не кидай сина свого! Не покинеш? Серце моє, не тікай від мене! Я винесу тобі сина! (Побігла в хату).

Гуляєв (командує до салдатів): Шага—марш! (Пішли).

6. ява

Катерина (вибігає з дитиною на руках): Ось-де воно! Подивися! Деж ти? Іване! Іване! Втік! Нема! Сина... Сина... батько відцурався...! Боже мій! Дитино моя. Де я дінуся з тобою? Москалики! Голубчики! Візьміть! Воно, сиротина, та віддайте старшині за сина! Не цурайтесь, візьміть, бо покину, як батько покинув. Пішов і не оглядався! Батько сина відцурався. Так будь же ти проклятий! (Кричить). Проклятий! Боже мій! Завіщо така кара? Де тепер дітися? Оглядається. Що робити? Так! Ось — там! Там! (Показує на криницю). Сину мій! Дитино моя! Гріхом тебе на світ Божий мати породила, виростай же на сміх людям. Оставайся шукати батька. Я вже шукала. Прощай, мій сину! (Цілує дитину). Не проклинай бідну неньку. Прощай! (Біжить до криниці, дитину поставила на землі).

7. ява

Катерина (Боже.... Хочє скакати через цембрину в воду та з хати випадає Нечипір і в пору ловить її сильно в руки).

Нечипір: Нещасна! Схаменися! (Відтягає її від криниці: Катерина припадає над дитиною).

Катерина (ридає. Крізь плач, показуючи рукою туди, куди пішли москалі): Він... він... сина відцурався.... москаль...

Нечипір (нахмарив брови): Так його тяжкий гріх ти, нещасна, хотіла новим гріхом направити? Не треба тобі було небого собі москаля шукати. Лихі люди москалі. А тепер треба по Божому направити те все лихо. Пора тобі, небого важкою покутою перепросити Бога за гріх, що його ти хотіла взяти на свою душу. (Ідуть у хату).

Завіса

0,93 (1987)

6902

РЛ

У

МОСКОВСЬКІ ДУРИСВІТИ

Песа на 3 дії

Усценізував
ВОЛОДИМИР ГІБА

В - ВО „НАША СЦЕНА“ — ЛЬВІВ 1937